

nem fidem, charitatem autem non habeamus, nihil sumus.

Itaque Deus glorificat eos, a quibus ipse glorificatur ex charitate, sine qua nihil prosunt omnia, quæ ab invitis deferuntur obsequia. Ejusmodi autem fuit obsequium Abrahamæ, qui usque adeo Deum dilexit, ut etiam filium unigenitum, ut Deo pareret immolare voluerit. Et ideo recte dicit S. Jacobus in epist. cap. 2. fidem Abrahamæ ex operibus consummatam fuisse. Quare non est mirum si talis fides, videlicet perfecta, et charitate formata, ac per dilectionem operans reputata fuerit ad justitiam, id est (ut erat vere) opus existimata, ac iudicata justitiæ.

Porro tertia virtus fidei fortasse caret fundamento. Nam quod legimus Osee II. *Sponsabo te mihi in fide*, non videtur accipiendum de fide, qua credimus Deo, sed de fide, qua Deus præstat promissa. Nam paulo ante dixerat Deus in eodem Propheta: *Sponsabo te mihi in justitia et iudicio, et in misericordia, et in miserationibus*; et mox addidit: *et sponsabo te mihi in fide* (1). Quorum omnium verborum illa videtur esse sententia, sponsabo te mihi juste, misericorditer, atque fideliter. Sed si accipiatur fides pro fide, qua nos credimus Deo, certe sicut sponsamur Deo per fidem, ita conjungimur in matrimonium perfectum et consummatum per charitatem. Non enim fides, sed charitas est vinculum perfectionis Coloss. III. *et, qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo*, I Joan. IV (2).

Denique sive per fidem, sive per charitatem, sive (quod est verius) per utramque sponsemur Christo, erunt quidem nostra, quæ Christi sunt, et Christi quæ nostra sunt, ut Lutherus dicit, sed non eo modo, quo ipse dicit. Non enim nostra erit Christi justitia, quia reputabitur nostra, sed nostra erit, quia causa erit justitiæ in nobi inhærentis, nosque vere, et formaliter perficientis, que madmodum nostra mortalitas, et cæteræ poenæ, in quas per lapsum primi parentis incidimus, non fuerunt in Christo per solam reputationem, sed per veram, et realem assumptionem. Lutherus enim parum liberalem sponsam nostram facit, quem vult ea, quæ nostra sunt, re ipsa sibi assumere, ea vero, quæ sua sunt, nobiscum sola reputatione communicare. Sed de his hæcenus.

(1) Osee. II, 20, 19. — (2) I Joan. IV, 16. — (3) Rom. IV, 14, 16; Gal. III, 22; ibid. V, 4.

CAPUT XXIV.

Solvitur argumentum sectum ex Scripturis pro sola fide.

Postremum argumentum ex Scripturis illis accipiunt, quæ docent, irritam fore promissionem, si lege, aut operibus nitatur, et non sola fide accipiatur. Rom. IV. *Si ex lege hæreditas, exinanita est fides, abolita est promissio*. Et ibidem: *Ideo ex fide, ut firma sit promissio*. Et Galat. III: *Ut promissio ex fide daretur credentibus*. Et Galat. V: *Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini* (3).

Respondeo: hoc argumentum solutum est partim cap. 11. in responsione ad quintam objectionem: partim cap. 19. in explicatione vocabulorum legis et operum. Summa est, docet Apostolus, inanem fore fidem nostram, et irritam promissionem Dei, si justificatio haberi possit per solam cognitionem legis, aut opera facta solis naturæ viribus. Nusquam autem docet, justificari hominem ex sola apprehensione promissionis per fidem, aut justificationem non pendere ex conditione operum. Quin potius in infinitis locis Scriptura testatur, et justificationem, et salutem pendere ex conditione poenitentiae, et operum bonorum: *Nisi poenitentiam habueritis*, inquit Dominus, *omnes similiter peribitis*, Luc. XIII. et Matth. XIX. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*.

CAPUT XXV.

Solvitur argumentum ex traditione veterum Patrum pro sola fide.

Quamvis adversarii testimonia sanctorum Patrum non magni pendant, cum ipsorum erroribus manifeste repugnant: tamen cupide illa eadem colligunt, si quando in specie saltem nobis contraria esse judicant. Percurram igitur breviter testimonia, quæ ab illis adferri solent, tametsi non ignorem jam ab uno, aut altero, fortasse etiam a plurimis ex nostris, satis diligenter esse ferme omnia explicata.

Primo loco proferunt ex Origene in cap. 3. epistolæ ad Romanos hæc verba. « Et dixit

(Apostolus) sufficere solius fidei justificationem, ita ut credens quis tantummodo, justificetur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum ».

Respondeo: Origenes opponit fidem operi externo, ac docet, posse hominem interdum justificari, etiamsi nullum opus externum faciat. Ponit enim exemplum peccatricis et latronis, qui non leguntur jejunasse, aut elemosynas fecisse antequam justificarentur. Itaque per vocabulum Sola, excludit Origenes necessitatem operis externi; quando videlicet, aut potestas, aut occasio deest ejusmodi operis faciendi.

Non excludi autem ab Origene dilectionem et poenitentiam, perspicuum erit ex verbis ejus in cap. 4. ejusdem epist. ad Romanos: « Puto », inquit, « quod prima salutis initia, et ipsa fundamenta fides est; profectus vero, et augmenta ædificii, spes; perfectio autem, et culmen totius operis, charitas ». Et infra: « Credentibus quidem Christo, nec tamen deponentibus veterem hominem cum actibus suis, fides reputari non potest ad justitiam ». Vides igitur non sufficere solam fidem, sed etiam spem, et dilectionem, et depositionem veteris hominis, quod fit per poenitentiam, omnino requiri.

Secundo proferunt ex Hilario illa verba can. 8. in Matth. « Movet Scribas, remissum ab homine peccatum, hominem enim tantum in Jesu Christo intuebantur, et remissum ab eo quod lex laxare non poterat. Fides enim sola justificat ».

Respondeo, non excludit Hilarius per particulam « sola », nisi legem Mosis, de qua loquebatur. Qui enim dicit, lex non justificat sed sola fides, idem est, ac si diceret, ex his duobus sola fides vim habet justificandi, sive, fides justificat, lex non justificat. in quem sensum scriptum est, Actor. VIII. *Nondum Spiritus sanctus, in quemquam illorum venerat sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu* (1), non enim illud, « tantum », excludit fidem, aut alias virtutes, sed solum visibilem Spiritus sancti adventum. Itaque idem Hilarius can. 7. in Matth. cum fide conjungit opera, cum sic loquitur: « Salus gentium omnis in fide est, et in præceptis Domini vita est universorum ».

Tertio, proferunt ex Basilio illa verba in homilia de Humilitate: « Hæc est perfecta, et integra gloriatio in Deo, quando neque ob

(1) Act. VIII, 16.

justitiam suam quis se jactat: sed novit quidem se ipsum veræ justitiæ indignum, sola autem fide in Christum justificatum ».

Respondeo, excludit Magnus Basilius per vocem « sola », opera, quæ fiunt sine fide, et gratia Dei. Hortatur enim ad humilitatem, ac monet, ut unusquisque intelligat, se nihil justitiæ a se habere, sed quidquid habet, donum esse Dei. Itaque sola fide justificari apud Basilius, nihil est aliud, nisi ex dono Dei tantum justificari; non ex operibus prævenientibus omnia dona Dei. Et valde accommodatè ponit exemplum Apostoli, qui ad Philipp. III. non vult habere justitiam suam, id est, opera facta ex gratia fidei. Et ibidem reprehendit ingratos, qui gloriantur de bonis suis, quasi dona Dei non essent. Porro idem Basilius in sermone de fide, posteaquam docuit necessitatem fidei, adjungit etiam necessitatem charitatis. Quod probat, tum ex Apostolo I Corinth. XIII. tum ex ipso Domino qui Joan. XV. non ex fide, sed ex charitate discipulos suos cognoscendos esse prædixit.

Quarto, proferunt ex Ambrosio verba illa in sermon. 45. « Sicut sufficit Judæ ad scelera, Christum deseruisse; ita sufficit latroni ad innocentiam, Domino credidisse ». Item ex comment. in cap. III. ad Roman. « Justificati sunt gratis, quia nihil operantes, neque vicem reddentes, sola fide justificati sunt dono Dei ». Item in cap. IV. « Non ergo opus est lex, quando impius per solam fidem justificatur ». Item ibidem: « Sic decretum dicit a Deo, ut cessante lege, solam fidem gratiæ Dei poscerent ad salutem ». Item: « Beatos dicit, de quibus hoc sanxit Deus, ut sine labore, et aliqua observatione, sola fide justificentur apud Deum ». Item in cap. IX. « Sola fides posita est ad salutem ».

Respondeo: Ambrosius (si tamen is est auctor vel sermonis illius, vel commentariorum in Paulum) per vocem Solam, non excludit, nisi opera caremonialia legis veteris, aut certe necessitatem operum externorum. Nam idem auctor sic loquitur in comment. ad IV. cap. ad Hebræos: « magna res est fides et salutaris, et sine hac non est salvari possibile: sed sola fides non sufficit. Operari fidem per dilectionem necessarium est, et conversari digne Deo ».

Idem etiam auctor in cap. III. ad Rom. ex-

plicat, gentiles salvari sola fide, quia sine observatione circumcisionis, sabbati, neomeniæ, et similium salvantur. Sic etiam in cap. iv. ideo dicit, cessante lege, solam fidem sufficere, quia loquitur de lege cæremoniali, quæ jam cessavit. Nam in cap. vi. tractans illud: *Gratias autem Deo, quia cum fuissetis servi peccati etc.* dicit, nos jam servire Deo, non per legem Mosis, sed per legem naturæ. Denique in cap. 9. antequam diceret, sola fides posita est in salutem, præmiserat, per fidem hominem consequi salutem sublatis neomeniis, et sabbato, et circumcisione, et lege escarum, et oblationibus pecorum.

Quinto, proferunt ex Chrysostomo illa verba in homilia de fide et lege naturæ: « Eum qui operatur opera justitiæ, sine fide non possum probare vivum esse: fidelem absque operibus possum monstrare et vixisse, et regnum cælorum assecutum: nullus sine fide vitam habuit, latro autem credidit tantum, et justificatus est ». Item illud ex homil. iii. in epist. ad Titum: « Si credis fidei, cur alia infers, quasi fides justificare non sufficiat sola? »

Respondeo: Chrysostomus in priore loco docet, fidem solam, id est, sine opere externo interdum sufficere, opus externum sine fide numquam sufficere. Et rationem reddit, quia fides parit opera, opera non pariunt fidem: in posteriore loco docet fidem solam, id est, sine cæremoniis legis veteris abunde sufficere. Nam post verba allegata, mox addit: « Quid te spontaneæ servituti subdis, et legis jugo collum submittis? »

Chrysostomus autem non fuisse in ea sententia, ut existimaret, fidem sine dilectione et pœnitentia, aliisque similibus operibus sufficere, facile potest intelligi ex illis verbis ipsius homil. 70. in Matth. « Ne fideles sola se fide salvari posse confidant, de pœna malorum disserit. Ita infideles ad fidem, fideles vero ad recte vivendum cohortatur ». Vide etiam homil. 5. 25. et 26. in Matth. Item hom. 28. 29. et 31. in epist. ad Rom. Item hom. 1. in priorem epist. ad Timoth. ubi sic ait: « Non fide solum opus est, sed etiam charitate ».

Sexto proferunt ex Augustino illud: « Quantalibet fuisse virtutis antiquos prædices justos, non eos salvos fecit, nisi fides Mediatoris ». Lib. 1. contra duas epistolas Pelagianor. cap. 21. Item illud: « Si quis cum crediderit, mox de hac vita decesserit, justificatio fidei

manet cum illo: nec præcedentibus bonis operibus, quia non merito ad illam, sed gratia pervenit: nec consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur ». Lib. lxxxiii. quæst. 76.

Respondeo: in priore loco solum docet Augustinus, neminem sine fide salvari; proinde antiquos justos neque per naturam, neque per legem Mosis, sed per ipsam Christi fidem esse salvatos. Ipsa enim sola ex rebus enumeratis vim habet salvandi. Quomodo si tres ambularent, et diceretur nobis, nullus est Doctor nisi ille, qui ambulat medius, non intelligeremus, nullum esse in orbe terrarum Doctorem præter illum, sed non esse inter eos tres Doctorem nisi unum.

In posteriore loco apertissime loquitur sanctus Augustinus de fide viva et charitate perfecta, atque formata, quæ sine operibus in actu esse potest, sed non in habitu. Dixerat enim in verbis immediate præcedentibus, hominem justificari sine operibus præcedentibus fidem, sed fidem justificantem esse fidem, quæ per dilectionem operatur. Idem autem Augustinus in infinitis locis, ut supra citavimus, docet, fidem sine charitate nihil esse nisi fundamentum ædificii, et initium, ac radicem justificationis.

Septimo, posset adduci Cyrillus Alexandrinus qui lib. x. in Joan. cap. 18. scribit, hominem per solam fidem inhærere Christo. Sed in eodem loco satis ipse se explicat, cum dicit, posse hominem in Christo manere per fidem, et tamen carere dilectione et perire.

Octavo, adduci potest Leo in epist. 70. ubi sic ait: « Sola fides Catholica vivificat et sanctificat ». Et serm. 4. de Epiphania: « Hoc est quod justificat impium, hoc est, quod de peccatoribus facit sanctos, si in uno, eodemque Domino Jesu Christo, et vera Deitas, et vera credatur humanitas ».

Sed responsio est in promptu; siquidem per vocem Sola, nihil aliud S. Leo excludit, nisi falsam fidem, et hæreticas sectas. Sola enim fides Catholica, id est, non Ariana, non Eutyechiana, non Lutherana justificat. Ut illud omittam, quod non loquitur Leo, sicut etiam neque alii Patres, de fide speciali promissionum; sed de fide dogmatica, quam adversarii neque solam, neque cum aliis virtutibus justificare concedunt.

Nono, adduci potest Theophylactus, qui in comment. ad cap. iii. ad Galat. ait: « Fides sola habet in se justificandi virtutem ». Sed locus iste similis est testimonio S. Au-

gustini supra citato, neque aliud significat, nisi nihil esse, quod sine fide justificare valeat.

Decimo, adduci potest, et solet Bernardus, qui serm. 22. in Cantica sic ait: « Quisquis pro peccatis compunctus, esurit, et sitit justitiam, eradat in te, qui justificas impium, et solam justificatus per fidem pacem habebit ad te ». Et in epist. 77. citans illud: « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit »: « Caute », inquit, « non repetiit, qui vero baptizatus non fuerit, condemnabitur, sed tantum, qui vero non crediderit, innuens nimirum, solam fidem interdum sufficere ad salutem, et sine illa sufficere nihil ».

In priore testimonio loquitur de fide viva, et cum charitate conjuncta. Nam illa est, quæ esurit et sitit justitiam, et quæ pro peccatis non timore pœnæ, sed justitiæ amore compungitur. Itaque idem est, ac si dixisset, Qui toto corde aversatur peccatum, et cupit operibus pœnitentiæ Domino satisfacere,

etiam antequam opera ista aggrediatur per fidem vivam, et charitatem ferventem Domino reconciliatur.

In posteriore testimonio per vocem Solam, Baptismi necessitatem excludit, quando videlicet ejus percipiendi facultas non datur. Justificat enim fides sine Baptismo in necessitatis articulo, non autem Baptismus sine fide. Ea tamen fides, quæ sine Baptismo aliquando justificat, numquam sine voto Baptismi et pœnitentia, ac dilectione justificat. Sic enim loquitur idem Bernardus serm. 24. in Cantica: « Non facit hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione ». Et infra: « Neque opera sine fide, neque fides sine operibus sufficit ad animi rectitudinem ».

Habemus igitur ex testimoniis veterum Patrum, fidem solam aliquando justificare, sed numquam in eo sensu, quo id accipiunt adversarii.